

Sukupuolten äänellinen vastakkainasettelu Parsifalissa

Artikkeli perustuu esitelmään Suomen Wagner-seuran 15-vuotisjuhlaseminaarissa 14.10.2006

Richard Wagnerin *Parsifalissa* (1882) miesten ja naisten välinen äänellinen vastakkainasettelu on kuuluvimmillaan kolmessa eri näytöksiin sijoittuvassa kuorokohtauksessa: Graal-kuorot (I ja III näytös) ja Kukkaistytöt (II näytös). Tarkastelen seuraavassa kuorokohtausten sukupuolittumista ja kiinnitän erityistä huomiota äänen keskinäiseen homogeenisuuteen/erotteluun sekä tekstin ja lauluäänen suhteeseen. Kuorokohtausten ohella Kundryn äänelliset anomaliat tarjoavat tarttumapinnan äänen ja sukupuolen tarkastelulle. Lopuksi pohdin, miten **Schopenhauerin** filosofia liittyy sukupuolten äänelliseen vastakkainasetteluun. Analyysini musiikillisena lähdemateriaalina olen käyttänyt partituurien lisäksi Bayreuthissa 1985 tallennettua äänitettä (joht. **James Levine**). Keskeisin tutkimuskirjallisuus on mainittu artikkelin lopussa kirjallisuusluettelossa.

Äänellisen yksimielisyyden juhlaa

Graal-kuorot sijoittuvat ehtoollisjuhlaan, jota vietetään ensimmäisessä ja kolmannessa näytöksessä. Yksinomaan miehistä koostuvat Graal-kuorot laulavat suurimman osan aikaa unisonossa. Pieniä siirtymiä unisonosta poispäin tapahtuu pääasiassa silloin, kun Graal-ritarit yhtyvät näkymättömiin kuoroihin. Mutta kun Graalin ritarit laulavat keskenään, unisono on lähes täydellistä (ks. nuottiesimerkki 1).

Esimerkki 1. Wagner, *Parsifal*, I näytös, Graal-kuoron alusta.

(Die Ritter drängen sich näher an Amfortas heran.)
(The Knights press nearer to Amfortas.)

L.Zug.
I. Procession.

Wal - te des Amtes!
Serve thou the Office!

RITTER.
KNIGHTS.

Wal - te des Amtes!
Serve thou the Office!

II. Zug.
II. Procession.

Ent - hül - let den Gral!
Re - veal ye the Grail!

Dich mah - net dein
Thy fa - ther doth

Ent hül - let den Gral!
Re - veal ye the Grail!

Dich mah - net dein
Thy fa - ther doth

p *arco.*

p

Du musst!
Thou must!

Du musst!
Thou must!

Du musst!
Thou must!

Du musst!
Thou must!

(Amfortas springt in wüthender Verwirrung auf und stürzt sich unter die zurückweichenden Ritter.)
(Amfortas springs up in maddened despair and rushes into the midst of the recoiling knights.)

Va - ter, du musst!
warn thee, thou must!

Va - ter, du musst!
warn thee, thou must!

Va - ter, du musst!
warn thee, thou must!

AMFORTAS.

Nein!
No!

Lebhaft.
f

piu f

Graal-ritarit laulavat yhdessä äänessä, joka peittää alleen miesten väliset äänelliset erottelut esimerkiksi tenorien ja bassojen välillä ja muut hienosyisemmät erot. Perinteisesti Graal-ritarit on puettu samalla tavalla: he kantavat Graal-ritarin univormua, joka häivyttää miesten välisiä ruumiillisia eroja. Ritarit ovat sitoutuneet palvomaan Graalia, ja tämä yhdistää heidät. Graal-kuorojen vokaalinen kirjoitus varmistaa sen, että teksti välittyy yleensä vaivattomasti saksaa osaavalle yleisölle. Kuorotekstuurin rekisterin ala, fraseeraus, aika-arvot sekä tietysti ennen kaikkea unisono tukevat tekstin välittymistä. Graalin ritarit rakentuvat äänellisesti rationaaliseksi, yksimieliseksi ja yksittäin miehen ryhmäksi. Miksi myös rationaaliseksi? Siksi, että heillä on vakuuttavalla tavalla hallussaan kielellisesti tuotettu merkitys, jota ylenpalttinen, itsetarkoituksellinen äänellinen juhlinta ei ole uhkaamassa.

Teksti:
Anne Sivuaja-Gunaratnam

Eripura

Graal-kuorojen unisono-laulu rikkoutuu hetkellisesti vain pari kertaa. Kolmannessa näytöksessä on äärimmäinen tapaus äänellisestä eripurasta (ks. nuottiesimerkki 2).

Esimerkki 2. Wagner, *Parsifal*, III näytös (vaatimus Graalin paljastamisesta).

DIE GRALSRIITTER.
THE KNIGHTS OF THE GRAIL.

Zum letz - ten Lie - bes - mah -
O Feast of love and bless -

Zum letz - ten Lie - bes - mah -
O Feast of love and bless -

- - - le ge - rüs - tet Tag für Tag, (Ein Zug von Knappen durch -
- - - ing, our por - tion day by day, (A procession of Esquires

- - - le ge - rüs - tet Tag für Tag,
- - - ing, our por - tion day by day,

(gut gehalten)

p

(Glocken)

schreitet schnelleren Schrittes die Scene nach hinten zu.) gleich ob zum letz - ten Ma -
passes rapidly across the scene to the background.) a gift of pur - est bless -

gleich ob zum letz - ten Ma -
a gift of pur - est bless -

p

Tässä vaiheessa oopperaa Graalin ritarikunta on monin tavoin vähenemässä, koska Amfortas ei ole suorittanut Graalin mysteeriä vuosiin ja Titurel on kuollut. Myös Graalin ritareiden yksituumaisuus on hajoamassa; osa on lähtenyt omille teilleen ja sortunut houkutuksiin, ilman että kukaan heistä olisi onnistunut löytämään kadotettua keihästä. Kontrasti ensimmäisen näytökseen yksituumaisuuteen ja -äänisyyteen, on voimakas: miehiä yhdistävä unisono on poissa. Tästä huolimatta tekstin ymmärrettävyys ei ole uhan alaisena tekstin asettelun ja tekstikatkelmien useiden toistojen vuoksi: "Enthüllet den Gral, Walte des Amtes, Du musst". Kiinnostavalla tavalla sanoilla *Du musst* Graalin ritarit löytävät yhteisen rytmin mutta eivät yhteistä ääntä. Viimeinen yhtäaikainen *Du musst* on harmonisesti muodostettu kahdesta vähennetystä septimistä, soinnuista, jotka *Parsifalin* harmonisessa maailmassa vaativat välttämättä vastausta, tonaalista purkausta.

Graal-kuoroissa semanttisen merkityksen välittyminen on sisäänkirjoitettu musiikillinen piirre. Kielen semanttinen taso ei ole missään vaiheessa poissa kuuluvilta eikä edes haastettuna vaan juhlettuna. Tämä rakentaa Graalin ritareista rationaalisia ihmisiä. Vain kerran he luopuvat kielestä, aivan lyhyeksi hetkeksi, kun he huutavat kauhusta nähdessään Titurelin kuolleen avatussa ruumisarkussa. Tuska on niin hirveä, että sille ei löydy sanoja. Ja ruumiin näkemisen ja huutamisen jälkeen alkaakin edellä mainittu äänellinen eripura.

Kukkaistytöistä ja seireeneistä

Toisen näytöksen naiskuoro näyttää ja kuulostaa hyvin erilaiselta kuin ensimmäisen ja kolmannen näytöksen mieskuorot (ks. kuva 1).

Kuva 1. Paul Joukovskyn hahmotelma *Parsifalin* kantaesityksen pohjalta, II näytös.

Kukkaistytöjen tehtävä on vietellä ne, jotka lähestyvät Klingsorin taikalinnaa. Monet Graalin ritarit ovatkin joutuneet heidän uhreikseen, mikä on osaltaan ollut aiheuttamassa ritarikunnan rappiota. Kukkaistytöjen feminiininen genealogia ylittää antiikin seireeneihin asti; vaaralliset seireenit vaanivat miespuolisia uhrejaan hurmaavalla laulullaan. Kreikkalaisessa traditiossa seireenit kuvataan usein puoliksi naisina, puoliksi lintuina. *Parsifalin* seireenit ovat myös puolikkaita: puoliksi naisia, puoliksi kukkia. Judith Gautierin mukaan Wagner ei halunnut kukkaistytöistä vietteleviä nuoria naisia vaan "eläviä kukkia". Hän epäilemättä onnistui hyvin, koska Bayreuthin ensimmäisen kesän esityksissä Kukkaistytöt eivät olleet vain Richard Wagnerin vaan myös esimerkiksi Eduard Hanslickin ihastuksen kohteina.

Naisääninä Kukkaistytöillä on jo lähtökohtaisesti huomattavasti huonommat mahdollisuudet välittää tekstiä ymmärrettävästi laulamalla verrattuna Graalin ritareihin. Wagner on sijoittanut

Kukkaistytöjen laulutekstuuriin korkeaan rekisteriin. Unisonossa he laulavat vain harvoissa poikkeustapauksissa, mikä edelleen hämärtää tekstin ymmärrettävää välittymistä. Kukkaistytöt levittävät ympärilleen ylenpalttisesti ääntä, mutta he eivät pysty kytkemään sitä kieleen tavalla, jossa sen semanttinen merkitys ei olisi uhattuna. Tätä seikkaa ei tule pitää Wagnerin virheenä sävellystyössä. 1870-luvulla ja jo paljon aiemminkin hän oli huippuammattilainen, joka hallitsi vokaalisen kirjoituksen muodot.

Kukkaistytöjen tyyppillinen tekstuuri on lainehtiva korkeiden äänten kudelma, jossa äänten keskinäiset suhteet ja äänten ja tekstin suhde ovat joustavat (ks. nuottiesimerkki 3). Kukkaistytöillä on vain muutamia poikkeuksellisia unisono-hetkiä, joissa tekstin välittyminen on kohtuullisen selvää. Kukkaistytöt eivät muodosta äänellisesti yhtä yhtenäistä ryhmää (kuten Graalin ritarit) vaan jakaantuvat kuuden sopraanon ja kahden pienen naiskuoron ryhmiin. Joukossa on sopraanoiden lisäksi myös altoja, ja tämä näkyy myös kirjoitustavassa. Jako eri ääniin mahdollistaa myös eriytyvän tekstinkäsittelyn, mikä edelleen haastaa kielellisen merkityksen välittymistä.

Esimerkki 3. Wagner, *Parsifal*, II näytös, Kukkaistytöjen kehutalunomainen houkutuslaulu.

Suurin osa Kukkaistytöjen tekstistä kamppailee ymmärrettävyyden ja ei-ymmärrettävyyden rajalla, ei-ymmärrettävyyden voitoksi. Kukkaistytöjen laulu on feminiinisen äänellisyyden juhlaa, jossa kielen semanttinen merkitys ei ole aina missään osassa eikä varsinkaan pääosassa. (Nuottiesimerkin äänetön lukeminen saattaa hämätä tätä tosiasiaa!) **Adriana Cavareron** mukaan länsimaaisessa traditiossa seireenit ovat kadottaneet kykynsä kertoa tarina: "he kadottavat puheen ja heidän kohtalonsa on puhdas äänellisyys, sanaton laulu, akustinen värähtely, huuto". Myös tältä kannalta Kukkaistytöt ovat kuin seireenejä, ihmisiä vain puolinaisia.

Mateleva Kundry

Siinä missä Kukkaistytöt häilyvät ihmisen (naisen) ja kasvin välitilassa, Kundry puolittuu ihmiseksi (naiseksi) ja matelijaksi. Kundry viettää suuren osan näyttämöllä oloaikaansa lymyämällä maatasossa Wagnerin

omien parenteesien mukaan, joita noudatetaan usein vielä nykyisin, esimerkiksi **Harry Kupferin** ohjaamassa Suomen Kansallisoopperan tuotannossa. Kolmannessa näytöksessä Gurnemanz hieroo lämpöä Kundryn jäsiin raajoihin, ja jo aiemmin hän on kertonut, kuinka Titurel oli löytänyt Kundryn horrostilassa. Kundryn mateleminen, kyky sietää matalia lämpötila vaihtolämpöisten matelijoiden tapaan, miehustasta riippuvat käämeennahkat ja hänen levittämänsä myrky (!) siirtävät häntä monta piirua pois päin ihmisen suunnasta. Omana aikanaan Kundry on ollut hurja ilmestys! **Amalie Maternan**, ensimmäisen Kundryn ihailijat olivat *Parsifal*-esityksissä hämmennyneitä, sillä he eivät olleet tuntee Maternaa laisinkaan, koska tämä oli lymyillyt suurimman osan aikaa maassa. Wagnerin toivomuksesta Kundryn piti mieluiten vielä pitää kasvot maahan päin suunnattuina, mikä lisää matelijamaista vaikutelmaa.

Kuva 2. Paul Joukovskyn hahmotelma *Parsifalin* kantaesityksen pohjalta, I näytös.

Kundryn suhde kielelliseen merkitykseen on vaihteleva. Välillä hän on osallinen kielellisestä rationaalisuudesta Gurnemanzin, *Parsifalin* ja Amfortasin tavoin. Toisaalta sopraanoäänien loisteliaisylärekiä ja laajat melodiset hyppyt ovat heikentämässä tekstin ymmärrettävyyttä. Tämä ei koske mainittuja miespuolisia roolihahmoja. Kauimpana kielen välittämästä rationaalisuudesta Kundry on toisen ja kolmannen näytöksen alussa.

Toisen näytöksen alussa Klingsor manaa Kundryn hereille. Aluksi Kundry vain huutaa. Wagner vaati, että Kundryn tulisi tässä kohtaa huutaa kuin eläin, jota viedään teurastettavaksi (ks. esimerkki 4).

K u n d r y (*läßt ein Klagegeheul, von größter Heftigkeit bis zu bagem Wimmern sich abstuftend, vernehmen*).

K l i n g s o r. Sag, wo treibst du dich wieder umher?

Pfui! Dort bei dem Rittergesipp,
wo wie ein Vieh du dich halten läßt!

Gefällt dir's bei mir nicht besser?

Als ihren Meister du mir gefangen –
haha – den reinen Hüter des Grales –
was jagte dich da wieder fort?

K u n d r y (*rauh und abgebrochen, wie im Versuche, wieder Sprache zu gewinnen*).

Ah! – Ah!

Tiefe Nacht! –

Wahnsinn! – Oh! – Wut! –

Ah! – Jammer! –

Schlaf – Schlaf –

tiefer Schlaf! – Tod!

K l i n g s o r. Da weckte dich ein anderer? He?

Esimerkki 4. Wagner, *Parsifal*, II näytöksen alusta.

Kieleen tuleminen on vähittäistä ja sekavaa. Wagner on kirjoittanut librettoon huomionarvoisen parenteesin: "wie im Versuche, wieder Sprache zu gewinnen". Tässä Kundry on kielen ja semanttisen merkityksen rajamaalla. Vähitellen saksan kielen syntaksi alkaa kantaa niin kuin hänen jalkansakin, aluksi tosin heiveröisesti, sillä sanat eivät integroidu lauseiksi vaan jäävät sidostumatta. Kundry alkaa tulla kohti ihmisyyttä, joka tässä näytettyy hänelle pimeytenä, kuolemana, unena, tuskana ja ahdistuksena.

Kundryn naurut ja huudot (myös kolmannessa näytöksessä) työntävät Kundryn ei ainoastaan kielen, äänen vaan jopa musiikin rajalle, kenties välillä ulkopuolellekkin. Wagner ei merkinnyt Kundryn huutoja eikä nauruja musiikkinoitaatiolla vaan kuvasi niiden esitystapaa kielellä ja osoittanut partituurissa niiden esiintymispaikan. Myös tällä tavalla ne putoavat *Parsifalin* varsinaisen musiikin ulkopuolelle; ne ovat ekstra-musiikillisia.

Kolmannessa näytöksessä Wagnerin ohjeiden mukaan Kundryn iho tulee vaaleammaksi (valkoisemmaksi?), eikä hänen asunsa ole enää niin villi. Näytöksen alussa, karvoja nostattavan huudon jälkeen, Kundry laulaa kaksi sanaa "Dienen ... Dienen!" Tämä ei ole sopraanolle kovin briljantia – sopraanon oma alue on kadonnut. Kundryn tekstistä saa hyvin selvän, siitäkin huolimatta, että esitysohjeena on *rauh und abgebrochen*: Kundry *ei* laula "Ich diene" tai "Ich will dienen". Kundry ei ole enää ich. Kohta hän kadottaa senkin vähän, sillä tämän jälkeen Kundry vaikenee oopperan loppuun asti. Wagnerin parenteesien mukaan jopa Kundryn itkukin on äänetöntä ("... sie scheint heftig zu weinen"). Kundrystä on tullut täydellinen nainen, mikäli jaamme Cavareron ajatuksen:

[...] täydellistymä olisi siis mykkä nainen. Ei kuitenkaan nainen, joka kieltäytyy puhumasta vaan nainen, jolla ei ole ääntä. Ja vielä tarkemmin, ei kuuromykkä nainen (sillä tällöinhän voisi vaarantua miehen totteleminen, kun nainen ei kuule häntä), vaan nainen, joka on kadottanut äänensä. Siis nainen, joka kuuntelee mutta joka ei voi puhua. (Cavarero 2003, 130.)

Miten Schopenhauer liittyy tähän kaikkeen?

Kuten tunnettua, sen jälkeen kun Wagner luki syksyllä 1854 Arthur Schopenhauerin *Die Welt als Wille und Vorstellung*, mikään ei ollut enää ennallaan. Sen jälkeen hän hankki käsiinsä ja luki Schopenhauerin omat teokset, joistakin useampia laitoksiakin sekä runsaasti kommentaarikirjallisuutta, mistä todistaa hänen laaja kirjeenvaihtonsa, hänen julkaistut kirjoituksensa sekä Wahnfriedin kirjaston kokoelmat.

Parsifalia on *Ringin* ja *Tristan und Isolde* ohella pidetty Schopenhauerilaisena oopperana. *Parsifalin* kohdalla on kiinnitetty huomiota erityisesti päähenkilön vapaaehtoiseen tahdosta luopumiseen ja sympatian taitoon (joka puuttuu Kundryltä). Mutta Schopenhauerin filosofian vaikutus on *Parsifalissa* vieläkin syvempi. Schopenhauerin filosofinen järjestelmä on hierarkkinen, ja jälkiä Schopenhauerilaisesta hierarkisoinnista on myös *Parsifalissa*. (Schopenhauer on kirjoittanut tästä jaottelussa mm. teoksissaan *Die Welt als Wille und Vorstellung*, II osa sekä *Parerga und Paralipomena*, II osa.) Ihmiset ovat Schopenhauerin filosofisessa järjestelmässä maanpäällisen hierarkian huipulla. Naisetkin kuuluvat tähän ryhmään, mutta he eivät yllä yhtä korkealle kuin miehet vaan muodostavat välittäjäkategorian miesten ja lasten välillä. Eläimet ovat ihmisten alapuolella ja kasvit puolestaan eläinten alapuolella.

Parsifalissa päähenkilö, Gurnemanz, Amfortas ja Graalin ritarit kuuluvat ilmiselvästi kategoriaan rationaaliset miespuoliset ihmiset; he rakentavat mutkattoman sidoksen äänen ja kielen välille. *Parsifal* on tämän pyramidin huipulla, sillä hänessä ruumiillistuvat suurimmat Schopenhauerilaiset hyveet, sympatia ja tahtomisesta luopuminen. Oopperassa ei ole yhtään naista, joka voisi kuulua yhtä ongelmattomasti täysien ihmisten kategoriaan. Kundry on

puolittain ihminen, siis naispuolinen ihminen, ja puolittain eläin, ja vielä mitä alhaisin eläin, matelija, jolla on tietenkin *Parsifalin* kontekstissa myös kristillinen merkitysulottuvuus. Wagner painotti harjoitusperiodin aikana, että Kundry ei ole tietoinen olento. Hänellä ei ole kykyä arvioida tekojaan, eikä hän kykene kaikkina hetkinä edes muistamaan niitä. Schopenhauerin mukaan tämä on tyypillistä hulluille ihmisille ja eläimille.

Kukkaistytöt puolestaan asuttavat puoliksi naisen, puoliksi kasvin kategorioita. **Cosima Wagnerin** mukaan Richard Wagner olisi halunnut kutsua heitä kukiksi eikä kukkaistytöiksi, sillä tämä nimitys muistutti liikaa kukkien myyjää, ja tästähän ei ollut ollenkaan kysymys. Schopenhauerin filosofisessa järjestelmässä kasvit eivät ole paheellisia vaan viattomia, koska ne paljastavat sukupuolielimensä ilman häpeää (ks. kuva 1). Vuonna 1928 julkaistussa tutkimuksessaan Hermann Güntert arvioi Schopenhauerilaisen jaottelun mukaisesti, että Kukkaistytöt edustavat naiseuden alemmaa asetetta kuin Kundry, sillä he ovat sieluttomia kuten kukat. En tiedä, sukupuolistiko Schopenhauer kasvit naispuolisiksi mutta ilmeisesti Wagner teki niin *Parsifalissa*, sillä jopa *Parsifalin* kuollut äiti, Herzeleide, kytkeytyi Wagnerin mielikuvituksessa kasvistoon. Hän kertoi Cosimalle 1878, että Herzeleide kuolee yhtä luonnollisesti kuin puunoksa.

Parsifalissa sukupuolten vastakkainasettelu on tasa-arvoihanteen kannalta lohduttoman yksipuolinen, eikä se tästä poisselittämällä parane. Wagnerin *Parsifalin* ideologian torjunta ja sen musiikin sietämätön ihanuus ovat piinanneet ihmisiä **Nietzschestä** alkaen; tosin misogonia ei toki Nietzscheä tuolloin (kaan) vaivannut, jos kohta hän sitä edes huomasi. Oma ratkaisuni ei ole sulkea pois huonosti sulavaa ideologiaa ja keskittyä vain musiikkiin, sillä ideologinen työ tapahtuu yhtä lailla musiikissa kuin tekstissäkin.

Nautinnon ja etiikan välillä on jännite, jonka tarkastelulle Wagnerin tuotanto ja erityisesti *Parsifal* tarjoaa ehtymättömiin haasteita.

Kirjallisuutta (valikoima)

- Bronfen, Elisabeth “Kundry’s Laughter,” *New German Critique* No. 69 (1996).
- Cavarero, Adriana: *A più voci: filosofia dell’espressione vocale* (Milano, 2003; engl. laitos 2005).
- Csampai, Attila & Dietmar Holland (eds.): *Richard Wagner, Parsifal: Texte, Materialien, Kommentare* (Reinbek bei Hamburg, 1984).
- Dahlhaus, Carl: *Richard Wagner’s Music Dramas* (Cambridge, 1992).
- Emslie, Barry: “Woman as image and narrative in Wagner’s *Parsifal*: A case study,” *Cambridge Opera Journal* 3/2 (1991).
- Gautier, Judith: *Auprès de Richard Wagner. Souvenirs (1861-1882)*, 2ème édition (Paris, 1943).
- Geck, Martin & Egon Voss (hrsg.): *Richard Wagner. Dokumente zur Entstehung und ersten Aufführung des Bühnenweihfestspiels Parsifal. Sämtliche Werke, Band 30* (Mainz, 1970).
- Güntert, Hermann: *Kundry* (Heidelberg, 1928).
- Hautsalo, Liisamaija: ”Toiseus – hysteria – kuolema: Kundryn levoton matka hiljaisuuteen”, *Synteesi* 17/1 (1998).
- Kronberger, Silvia & Ulrich Müller (hrsg.): *Kundry & Elektra und ihre leidenden Schwestern: Schizophrenie und Hysterie--Frauenfiguren im Musik-Theater* (Salzburg, 2003).
- Poizat, Michel: *The Angel’s Cry: Beyond the Pleasure Principle in Opera* (Ithaca, 1992).
- Wagner, Cosima: *Tagebücher I-IV* (München, 1982).

Barry Millington **RICHARD WAGNER – ELÄMÄ JA TEOKSET**

ISBN 952-99184-0-2.

Kustantaja Suomen Wagner-seura ry, sidottu 363 sivua (14+349).

Tämä kirja kuuluu jokaisen wagneriaanin kirjajuhllyyn ja on tilattavissa seuralta kotisivujemme kautta:

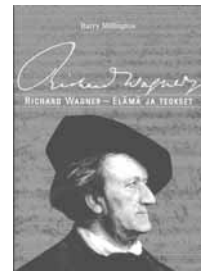
<http://www.suomenwagnerseura.org/julkaisut/>

tai Pekka Heikkilä puh. 09-3443803 tai 040-5507290.

ERIKOISHINTAAN!

19€!

Ei-jäsenille 29 €

TILAUSKUPONKI

Lähetä osoitteeseen Pekka Heikkilä, Haarniskatie 9 B 16, 00910 HELSINKI

Hintoihin lisätään lähetyskulut painon mukaan (esim Millington 4 €, Elämäni 6 €).

Kpl		Jäsenet	Ei-jäsenet
___	Barry Millington: <i>Richard Wagner – Elämä ja teokset</i>	19 €	29 €
___	Peter Bassett: <i>Uuden vuosituhtauksen Ring, opas Wagnerin Nibelungin sormukseen</i>	15 €	17 €
___	Richard Wagner: <i>Elämäni</i>	32 €	34 €
___	Pekka Asikainen: <i>Tilaksi avartuu aika – Wagnerin Parsifal</i>	32 €	35 €
___	Asikainen, Sinkkonen: <i>Nibelungin sormus – myyttien ja mielen näyttämö</i>	28 €	29 €
___	Saila Luoma: <i>Tristan ja Isolde. Unohtunut legenda, joka syntyi uudelleen</i>	19 €	20 €
___	Antti Vihinen: <i>Musiikkia ja politiikkaa</i>	22 €	24 €
___	Pauli Pylkkö: <i>Richard Wagner ajattelijana</i>	25 €	27 €
___	Martti-Tapio Kuuskoski: <i>Parsifal ja Richard Wagnerin rakkauden filosofia</i>	14 €	15 €
___	Heinrich Heine: <i>Herra von Schnabelewopskin muistelmat</i>	18 €	20 €
___	Bogatz, Kuuskoski, Paajanen: <i>Tannhäuser, Vuoren Venus ja Pyhä Elisabeth</i>	14 €	15 €
___	DVD <i>Der fliegende Holländer, kuvattu Turussa 2005</i>	32 €	35 €
___	Seuran 10-vuotispinssejä (tummansininen).....	2 €	3 €
___	SWS tarroja (7 x 10,5 cm).....	1 €	2 €

Tilaus yhteensä:

Euroa

Nimi _____

Osoite _____

Puhelin _____

Tilauksen voi lähettää myös sähköpostitse:
pekkaheikkila@hotmail.com
 tai seuran kotisivujen kautta:
<http://www.suomenwagnerseura.org/julkaisut/>